

ANABABALARIN ERGEN ÇOCUKLARINI İZLEMELERİ: BİR GÖZDEN GEÇİRME

Hicran ÇETİN*, Figen ÇOK**

ÖZET

Amaç: Çocuk ve ergenlerin gelişiminde çocuğun izlenmesi önemli ve gerekli bir anababalık becerisi olarak görülmektedir. Anababa izlemesi işe vuruk olarak anababaların çocuklarının günlük etkinlikleri konusunda sahip oldukları bilgi olarak tanımlanmaktadır. Anababalar farklı izleme yollarını (anababa talebi, anababa kontrolü ve çocuğun kendini açması) kullanarak ergen çocuklarına ilişkin bilgi sahibi olurlar. Bu yazıda anababalık ile ilgili genel kavramların tanımlanması, anababalık uygulamaları ve ergen gelişimi üzerinde önemli etkileri olan anababa izlemesi ve izleme yolları ile ilgili kuramsal ve görgül araştırmaların gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Bu çalışmada konu ile ilgili çeşitli yurtiçi ve yurtdışı veri tabanlarında, tezler ve makaleler taranarak konuya ilişkin kuramsal birikimlerden yararlanılmıştır. **Sonuçlar:** Gözden geçirilen araştırmalar genel olarak çocuk ve ergenlerin sağlıklı gelişiminde anababaların izleme davranışlarının ortaya koymaktadır. İzleme pek çok antisosyal, riskli ve davranış için önleyici bir uygulama olarak görülmektedir. **Tartışma:** Alanyazın incelendiğinde anababalık uygulamaları ve anababalık stillerinin birbirini etkileyen ayrı ancak ilişkili süreçler olduğu görülmektedir. Ergenin izlenmesi sürecinde anababanın çabalarından çok çocuğun izlenmeye ve kendini açmaya istekliliği önemlidir.

Anahtar sözcükler: Anababa izlemesi, kendini açma, anababa talebi, anababa kontrolü

SUMMARY: PARENTAL MONITORING OF ADOLESCENT: A REVIEW

Objective: Parental Monitoring of children's and adolescents' development is seen as an important and necessary parental skill. Parental monitoring is operationalized as a parental knowledge of children's daily activities. Parents have obtained knowledge as a way of using different monitoring sources (parental solicitation, parental control and child disclosure) about children's daily activities. In this paper, general terms related to parenting was defined. Parental monitoring and monitoring ways which has crucial effect on parenting practices and adolescents' development were also discussed in the light of the review and the theoretical literature. **Method:** In this paper, dissertations and articles were searched from national and international databases to review theoretical knowledge related to parental monitoring. **Results:** Results indicated that parental monitoring behaviors have a significant role in the children's and adolescent's positive development. Based on these results, monitoring have also a vital protective role for antisocial and risky behaviors. **Discussion:** According to the reviewed literature parenting practices and parenting styles were evaluated as related to each other in addition to being different. In monitoring process of adolescents, child voluntary disclosure and openness to parents' monitoring efforts were more important than parents' efforts.

Key words: Parental monitoring, disclosure, parental solicitation, parental control

GİRİŞ

Uzun zamandır farklı alanlardan sosyal bilimciler, anababalar ve çocukları arasındaki ilişkilere çalışmaktadırlar. Bu uzun ve etkin olarak süren araştırma çabaları temel olarak iki konuya yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki, çocuklarını büyütürken anababaların davranışlarını anlamak, tanımlamak ve sınıflandırmak, diğeri ise bu anababa davranışlarının çocuğun ve ergenin bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimi ile ilişkisinin olup olmadığını ve derecesini belirlemektedir (Barber 2002).

Çocuğun hem fiziksel hem de psikolojik büyümesi için ilk ve en önemli bağlam ailedir ve anababaların anababalık davranışları çocukları etkilerken aynı zamanda da çocuklardan etkilenmektedir (Schaffer 1997). Çocuğun gelişimini ve hayatta kalmasını sağlayan amaçlı etkinliklerin tümü (Hoghugh 2004) olarak tanımlanabilecek "anababalık" birbirinden ayrı olan "anababalık uygulamaları" (belirli sosyalleştirme amaçlarına hizmet eden stratejik davranışlar) ve "anababalık stillerinin" (ailenin duygusal iklimi) bir bütünü olarak görülmektedir (Darling ve Steinberg 1993). Alanyazın incelendiğinde genel olarak anababalığa ilişkin pek çok kavramın iç içe geçtiği, zaman zaman araştırmalarda birbirinin yerine de kullanılmış olduğu görülmektedir. Bu

* Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Nevşehir

** Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara

çalışmada anababalığa ilişkin temel kavramlar açıklandıktan sonra, anababalık uygulamaları arasında yer alan anababa izlemesi, izleme yolları (kendini açma, anababa talebi ve anababa kontrolü) ve bu kavramların ergenlik dönemindeki sorun davranışlar ile ilişkileri incelenerek ülkemizde yapılmış çalışmalar özetlenecektir.

Anababalığa İlişkin Temel Kavramlar

Anababaların çocuklarının gelişimlerini hangi süreçler ile etkilediğini anlamak için araştırmacıların anababalık uygulamaları ve anababalık stilleri arasında ayırım yapmaları gerekmektedir (Darling ve Steinberg 1993). Stiller ve uygulamalar arasındaki ayırım her zaman çok açık değildir. Bazen, bir ölçek anababa stillerini ölçmek için kullanılırken, başka çalışmalarda bu maddeler anababa uygulamaları olarak isimlendirilebilmektedir (Kerr ve ark. 2003). Anababalık stilleri aslında birçok anababalık davranışının birleşimidir (Berk 2006) ve çocukla iletişim sürecinde duygusal ortam yaratmayı içeren anababa davranışlarında, çocuğa yönelik bütünleşmiş tutumlar olarak tanımlanmaktadır. Anababalık stilleri anababaların yarattığı genel duygusal bir iklim olarak düşünülebilirken, uygulamalar çocuğun davranışlarını şekillendirmek ya da değiştirmek için anababanın uğraştığı, belli sosyalleştirme amaçlarına hizmet eden amaç yönelimli davranışlar olarak kabul edilmektedir (Darling ve Steinberg 1993). Genel olarak değerlendirildiğinde anababalık, anababanın oluşturduğu genel duygusal iklim ve tutumlar ile uygulamaların bir bütünü olarak görülebilmektedir. Anababalar çocuk yetiştirme sürecinde ev ortamında demokratik bir hava yaratıp çocukları ile güven ilişkisi kurabilecekleri gibi, baskıcı bir tutum sergileyip, çocuklarına yasaklar ve sınırlamalar da getirebilirler.

Anababalık uygulamaları, anababa izlemesi (örn. dikkat, takip ve bağlamı yapılandırma) davranış yönetimi (örn. görüşme, sorun çözme, sınırlar koyma) ve güdülenme (değerler, amaçlar ve normlar) ile anababa-çocuk ilişkisini temel

olarak sunan dinamik olarak birbiri ile ilişkili bir sistemdir. Güdülenme, anababanın çocuğun var olan durumunu korumak ya da geliştirmek için gerekli şeyleri yapmaya istekliliğini ve katılımını (Hoghugh 2004), anabababa izlemesi ise anababalık uygulamalarının bir ögesi olarak, çocuğun etkinliklerini ve çevresini yapılandırmayı ve izlemeyi içermektedir (Dishion ve McMahon 1998). Anababa güdülenmesi, davranış yönetiminin kurulması ve izleme anababa çocuk iletişiminin kalitesini belirlemektedir. Olumlu anababa-çocuk ilişkisi, anababaların çocuklarını izlemek için ve sağlıklı davranış yönetimi uygulamalarını kullanmaları için güdülenmelerini sağlamaktadır (Dishion ve McMahon 1998). Genel olarak değerlendirildiğinde çocuğun ve ergenin sağlıklı gelişiminde önemli bir yere sahip olan anababaların çocuk yetiştirme sürecinde sahip oldukları stiller ve uygulamalar birbirinden etkilenen aynı zamanda anababanın ve çocuğun özelliklerinden etkilenen bir bütün olarak görülebilmektedir. Bu bütünün parçalarının incelenmesi, stilleri ve uygulamalar üzerinde kültürel, bireysel ve sosyal farklılıkların etkilerinin, gelişim psikolojisindeki diğer kavramlar ile ilişkilerinin ortaya konulması anababaların çocuk yetiştirme süreçlerine katkı sağlayacaktır.

Anababa İzlemesi

Antisosyal davranış, madde kullanımı gibi pek çok riskli davranış ile ilişkisi olan anababa izlemesine ilişkin tanımlamalar çoğunlukla yapısal özellik gösterme eğilimindedir. Örneğin, antisosyal davranışlar ve madde kullanımını araştıranlar genellikle izleme ya da denetim tanımlamalarını gencin akran grupları ya da nerede olduğuna yönelik anababa farkındalığı ile sınırlamışlardır. Çocuğun zarar görmesini önlemeyi araştıran araştırmacılar, evdeyken küçük çocuklarının anababaları tarafından denetlenmesine odaklanmışlar ve bu çalışmalarında anababa uygulamalarından çok inançlar ve değerler üzerinde durmuşlardır (Dishion ve McMahon 1998).

Anababa izlemesi, çocuğun etkinliklerinin far-

kında olma ve çocuğun nerede olduğunun bilgisi olarak tanımlanabilmektedir (Cobb 2007, Kerns ve ark. 2001). Dishion ve McMahan'da (1998) anababa izlemesini tanımlarken anababanın, çocuğunun günlük etkinlikleri hakkında sahip olduğu bilgiye yoğunlaşmıştır. Anababa izlemesi çocuğun nerede olduğu, etkinlikleri ve uyumunun takip edilmesi ve bunlara dikkat etmeyi içeren bir dizi ilişkili anababa davranışıdır (Dishion ve McMahan 1998, Laird ve ark. 2003). Stattin ve Kerr (2000) ise araştırmacıların izlemeyi, anababaların ergenin etkinlikleri, arkadaşları ve nerede olduğuna ilişkin bilgisinin düzeyi ve ne bildiği ile değerlendirdiklerini ancak bunu nasıl kazandıkları ile ilgilenmediklerini belirterek, bilginin hangi yollarla edinildiği üzerinde durmuşlardır. Kerr ve Stattin'e (2000) göre iz sürme (tracking) ve gözetim (surveillance) olarak kavramsallaştırılmış olan anababa izlemesi işlevsel olarak anababaların ergen çocuklarının günlük etkinlikleri, nerede oldukları, ne yaptıklarına ilişkin bilgisidir. Yapılan tanımlarda genel olarak anababa izlemesi anababanın sahip olduğu bilgiye işaret etmekle birlikte Crouter ve Head (2008), anababa bilgisi ve anababa izlemesi arasındaki ayrıma dikkat çekmektedir. Anababa izlemesiyle ilgili pek çok çalışma gerçekte anababanın sahip olduğu bilgiyi ölçmektedir. Anababa izlemesi ise çoğunlukla anababa denetimi ve kontrol ile ilişkilidir ve anababa kontrolüne ilişkin bazı araştırmalarda, araştırmacıların ölçeklerinde anababa izleme maddelerini kontrolü belirlemek için kullandıkları görülmektedir (Crouter ve Head, 2008). Stattin ve Kerr (2000) ise kontrol ve izleme maddelerini ayırmakta ve kontrolün anababa izlemesine kaynaklık ettiğini belirtmektedir. Fletcher ve arkadaşları (2004), çalışmalarında anababa izlemesi ve anababa bilgisini farklı ölçümlerle ortaya koymuşlardır. Çalışmada anababa izlemesi, anababanın ergenin nerede olduğu, etkinlikleri ve arkadaşlarına ilişkin bilgi toplama çabası olarak tanımlanırken, anababa bilgisi, izleme ölçümü ile paraleldir ancak anababanın ergen hakkında sahip olduğu gerçek bilgiye işaret etmektedir. Görüldüğü üzere alanyazında izleme kavramı zaman zaman

farklı biçimlerde ele alınmakta, kimi araştırmalarda bilgi ve izleme kavramları iç içe kullanılmaktadır. Araştırmalarda izleme ile anababanın sahip olduğu bilgiye işaret edilmekle birlikte, izleme kavramı anababanın çocukları hakkında bilgi edinme süreci olarak, bilgi ise bu sürecin sonucu olarak değerlendirilebilir. Gerek Dishion ve McMahan (1998) ve Cobb (2007) gerekse Kerr ve Stattin (2000) izleme kavramını açıklarken sonuçta erişilen bilgiye odaklanmaktadır.

Anababa izlemesi, genel olarak, çocukluktan ergenliğe ve hatta genç yetişkinliğe kadar çocukların sağlıklı gelişimini desteklemede uygun anababalık becerileridir. Belirli yöntemler farklı gelişimsel dönemlerde değişmekle birlikte, anababa uygulamalarının işlevi anababanın çocuğun etkinliklerine ilişkin farkındalığını artırmak, anababasının onun etkinlikleri hakkında endişe duyduğunu, onların farkında olduğunu çocuğa bildirmektir. Çocuğun farklı dönemlerindeki anababa izlemesi farklı beceriler gerektirmektedir. İzleme, yatak odasında televizyona izin vermek, bebeğin odasına kamera yerleştirmek, çocuğu okuldan sonra serbest zamanını değerlendirme etkinliklerine yazdırmak vb. gibi çevrenin yapılandırılması, çeşitli kurallar koyma yoluyla sözel araçlar kullanarak izlemeve çocuğu takip etme (eğer çocuk arkadaşlarının evindeyse telefonla arama) gibi etkinlikleri içermektedir. Çocuğun etkinliklerini izlemek olumlu anababa-çocuk ilişkisi kurmak için anahtardır (Dishion ve McMahan 1998).

Anababa izlemesi anababa tarafından dikkat ve ilgi gerektiren ve çocuk tarafından deneyimlerin ve bilginin paylaşılması istekliliğini gerektiren ikili bir olgu olarak görülebilir (Crouter ve ark. 1990). İzleme genellikle anababadan çocuğa etki gibi görünse de izlemeyi anababa ve çocuk birlikte yapılandırmaktadır ve temelinde güven vardır (Kerr ve ark. 1999, Kerr ve Stattin 2000). İzleme becerileri gelişmiş anababalar, çocuklar ile iletişim kanalları kurmak için çaba harcarlar, çocukları ile ilişkilerinin sonucunda, onların günlük etkinlikleri hakkında bilgi sahibi olurlar.

Bununla birlikte etkili izleyebilmek için, anababanın ilgisi yeterli değildir. Çocuk da anababa ile deneyimlerini ve etkinliklerini paylaşmaya istekli olmalıdır (Crouter ve ark.1990).

Anababa izlemesi, ergenin serbest zamanlarından önce ve sonra gerçekleşebilir (Hayes ve ark.2004). Serbest zaman öncesi izleme, ergenin serbest zamanlarından önce, dışarı çıkmadan önce meydana gelen anababa davranışlarını ifade eder. Anababanın ergenin nereye gittiği, ne yapmayı planladığı, akranları hakkında bilgi edinme ve araştırmalarını, sınır koyma ya da izin vermeyi içerir (Hayes ve ark. 2004,2007). Ergen eve döndüğünde süreç iki şekilde gerçekleşir. Ergen eve döndüğünde gün içerisinde neler yaptığını anababasına gönüllü olarak anlatabilir ve bu durum "kendini açma" olarak tanımlanır. Ergenin anababasının sorular yoluyla bilgi edinmesi ise serbest zaman sonrası izleme olarak tanımlanır. Kendini açma ve serbest zaman sonrası izlemenin her ikisi de daha sonraki anababa davranışlarını etkilemektedir. Serbest zaman sonrasında anababa görüşlerini ifade edebilir, bağırabilir ya da öğüt verebilir. Bunu savunma ya da razı olma ile sonuçlanabilecek ergen tepkileri izler. Her evrede anababanın ve ergenin tepkileri bir sonraki evre üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Hayes ve ark. 2004, 2007). Daha önceki izleme davranışları daha sonraki izleme davranışlarını belirlemede önemlidir (Forehand ve Jones 2002).

Anababa izlemesinin azalmasına ilişkin olası nedenler incelendiğinde dört farklı neden olabileceği görülmektedir. Ergenin suçlu davranışlarına karşın, anababanın ergenin etkinliklerinden habersiz olması, anababa izlemeye çalışırken ergenden gözdağı veren davranışların gelmesi, ergenin davranış sorunlarının anababası tarafından reddedilmesi ve anababaların davranış değiştirmek için güçsüz hissetmeleri anababa izlemesinin azalmasına neden olabilmektedir (Hayes ve ark. 2004).

Özetle, anababa izlemesinin tanımlanması birçok

anababalık boyutunu yansıtmaktadır. Anababası tarafından çocuğun izlenmesi, etkili çocuk yetiştirme uygulamalarındaki öğelerden biridir. Anababa izlemesi hem çocuğun evini, okulunu ve toplumsal çevresini yapılandırmayı hem de bu çevrelerde çocuğun davranışlarını takip etmeyi içerir. Anababa izlemesi bebeklikten genç yetişkinliğe kadar çocuğun uyum sağlaması için gereklidir ve gelişimsel, bağlamsal ve kültürel olarak uygun olmalıdır (Dishion ve McMahon 1998).

İzleme Yolları: Çocuğun Kendini Açması, Anababa Talebi, Anababa Kontrolü

Anababalar çocuklarını izledikleri zaman, amaçları çocuklarının günlük etkinlikleri, nerede oldukları ve arkadaşları konusunda bilgi edinmektir. Çocuğun günlük etkinliklerine ilişkin bilgi, onun anababa müdahalesine ihtiyacı olup olmadığını değerlendirmede ve çocuklarının nasıl davrandıklarını anlamada yardımcıdır. Çocuk ve anababa arasındaki iletişim ya da birlikte etkinliğe katılma anababaya çocuğun o andaki deneyimleri hakkında bilgi verebilir. Anababa çocuğun etkinliklerini, diğer anababalardan ya da aile üyeleri dışındaki öğretmen ya da anababanın arkadaşı gibi diğer bilgi sahibi kişilerden öğrenebilir (Crouter ve ark.1999).

Stattin ve Kerr (2000) anababa izlemesi ile ilgili farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Anababa izlemesi çoğunlukla, anababalara çocuklarının etkinlikleri hakkında sahip oldukları bilgiler sorularak ölçülmektedir. Bununla birlikte anababalar çocukları hakkındaki bilgileri her zaman etkin çabalarıyla sorarak öğrenmezler. Araştırmalarda genellikle süreçten daha çok, anababanın ne bildiği ile ilgilenilmektedir ancak anababalar bilgiyi farklı yollarla edinebilirler. Çocuğun kendini açması, anababa talebi ve anababa kontrolü anababaların çocuklarının etkinlikleri hakkında bilgi toplama yollarıdır (Stattin ve Kerr 2000). Bu yollar genel olarak değerlendirildiğinde anababa kontrolü ve anababa talebi anababaların sürece aktif olarak katıldıkları ve bilgiyi elde etmeye

çalıştıkları izleme süreçleri olarak değerlendirirken çocuğun kendini açması gerçek bilgi kaynağı olarak görülmektedir (Kerr ve ark.2010). Kontrol anababanın kurallar koyarak bilgiyi elde etme çabasıyken, talep ergenden, ergenin arkadaşlarından ya da başkalarından bilgi elde etme çabasıdır. Diğer taraftan çocuğun kendini açması anababanın istekliliği ve çabasından çok çocuğun bilgiyi paylaşmadaki istekliliğine işaret etmektedir (Kerr ve Stattin 2000, Stattin ve Kerr, 2000).

Çocuğun kendini açması: Kendiliğinden doğal bir şekilde çocuğun kendisi ile ilgili bilgi vermesi olarak tanımlanmaktadır. Alan yazında yapılan izleme tanımlarında (Dishion ve McMahon 1998, Kerns ve ark.2001) çoğunlukla anababalar etkin, çocuklar ise edilgin olarak tanımlanırken, kendini açmada anababanın değil çocukların etkin çabası söz konusudur. Çocuğun kendini açması, çocuk hakkında bilginin sağlanmasında birincil kaynaktır (Kerr ve Stattin 2000, Kerr ve ark. 2010). Alanyazında kendini açmanın yanında kendini açmama ve bilgiyi gizleme stratejilerine de değinilmiştir. Granhag ve Strömwall'a (2004) göre, kendini açmama (nondisclosure) kendini açmanın tersidir Bilgi gönüllü olarak ya da telkin yoluyla paylaşılmaz. Kendini açmama kasıtlı olmadan ya da kasıtlı olarak gerçekleşebilir. Araştırmacılar kişilerin kasıtlı olarak paylaşmalarına yönelik iki durum belirtmektedirler. Kişi bilgiyi paylaşmamayı seçebilirler ya da kasıtlı olarak yanlış bilgi verebilir. Kasıtlı olarak bilgi sağlamamak ya da yalnızca bilginin bir kısmını paylaşmak geleneksel olarak sır saklama, bilgi gizleme ya da "atlatarak yalan söyleme" olarak tanımlanır. Kasıtlı olarak yanlış bilgi verme ise yalan söyleme olarak tanımlanır. Ergenin, anababasının sahip olduğu bilgiyi yönetme yollarını anlamak için kendini açma ve açmama önemlidir (aktaran Tilton-Weaver ve Marshall 2008). Ergenlerin kendini anababaya açmada ya da bilgiyi gizlemede kullandıkları stratejiler, anababaya "önemli her şeyi söyleme", anababanın bilmek isteyeceği "önemli ayrıntıları atlama", "hikaye anlatma" ya da "yalan söyleme" ve başka konu-

lardan konuşarak ya da soru sormadan ortamdan ayrılma gibi yollarla sorunları tartışmaktan kaçınmadır (Darling ve ark.2006).

Kendini açma ve sır saklama ergenin bilgi yönetiminde iki farklı ancak birbiri ile ilişkili etken olarak görülebilir. Özellikle sır saklama, boylamsal olarak depresyon ve suçun belirleyicisi olarak görülmektedir (Frijins ve ark. 2010). Anababanın çocuğun bilgiyi gizlemesine yönelik algısı çocuğa yönelik daha zayıf anababalık davranışlarını yordamaktadır (Finkenauer ve ark.2005).

Anababa Talebi:Çocuğun etkinlikleri hakkındaki bilgilerin çocuğun kendisine sorarak, arkadaşları ve arkadaşlarının anababaları ile konuşarak toplanmasıdır (Kerr ve Stattin 2000). Anababa talebi ve çocuğun kendini açması anababa-çocuk iletişiminde iç içedir ve karşılıklı nedensel bir zincirin parçalarıdır. Ergenin kendini açması ilişkinin kalitesini geliştirmekte ve karşılıklı güven beraberinde anababanın talebini getirmektedir. Diğer taraftan anababa çocuğunun yalan söylediğini anlarsa güveni sarsılabilir, sert, iğneleyici, dalga geçen tepkiler verebilir. Ergenin kendini açması ya da gizlemesi anababalarının davranışını etkilemede güçlü bir araçtır (Keijsers ve ark.2010).

Waizenhofer ve arkadaşlarının (2004) çalışmalarında anababa bilgisinin toplanmasında etkin ve edilgin yöntemler, anababa talebine benzemektedir. Etkin yöntem, başkalarına (ergenin kendisi de dâhil, ancak daha çok öğretmenler gibi diğer potansiyel kaynaklara) ergenin etkinlikleri hakkında doğrudan sorular sormayı ya da ergenlerle birlikte etkinliklere katılmayı içermektedir. Edilgin yöntem, düzenli günlük etkinlikler hakkındaki bilgileri bilmeyi (düzenli futbol antrenmanının ne zaman olduğu gibi) ya da bilgi sahibi başka kişilerden doğrudan sormadan bilgi almayı (ergenin kendisi ya da öğretmenleri gibi potansiyel bilgi kaynakları) içermektedir. Kerr ve Stattin'in (2000) görüşlerinin tersine, bilginin toplanmasının etkin ve edilgin yöntemlerinin operasyonel tanımlaması, bilginin yalnızca ergenden değil eşlerden, öğretmenlerden, arka-

daşlarının anababalarından ya da bilgi sahibi başka kişilerden bilgi toplama olasılığına da izin vermektedir (Waizenhofer ve ark.2004).

Anababa Kontrolü:Ergenin günlük etkinlikleri hakkında bilgi sahibi olmayı sağlayan diğer bir yol ise anababa kontrolüdür ve ergenin izin almadan istediği yerlere gitme ve gelme özgürlüğünün kontrol edilmesi ya da bir şey yaptıktan, bir yere gittikten sonra açıklanması olarak tanımlanmaktadır (Kerr ve Stattin 2000). Anababa kontrolünün geniş yapısı karmaşık ve çeşitlidir. Çocuk ve ergen gelişimi üzerinde kontrolün etkisi zayıftan güçlüye, olumludan olumsuzaya çeşitlenmektedir (Barber 2002). Anababalar tarafından davranışsal ve psikolojik kontrol olmak üzere iki kontrol mekanizması kullanılmaktadır (Barber ve ark. 1994, Barber 1996; Pettit ve ark. 2001, Stattin ve Kerr 2000).

Schaefer'a (1965) göre, anababa kontrolünü anlamamanın yollarından birisi davranışsal kontrol ve psikolojik kontrol arasında ayırım yapmaktır. Çocuk ya da ergenin davranışı üzerindeki kontrole (örn. sorumluluklar, günlük etkinlikler, tavırlar vb.) karşı çocuk ve ergenin psikolojik dünyası üzerindeki kontrol (örn. duygular, sözel ifadeler, kimlik, bağlanma, vb.) arasındaki bu ayırım anababalık hakkındaki ilk bilimsel çalışmalarda yapılmıştır (aktaran Barber 2002).

Psikolojik kontrol, anababanın çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimine ve anababasına bağlanmasına zorla müdahale eden, manipüle eden (duyguların geçersiz sayılması, sözel ifadelerle baskı yapılması, sevginin geri çekilmesi vb.), çocuğun ailesinden ya da anababasından psikolojik olarak mesafe görme derecesi ile ilgili anababa kontrolüdür. Çocuğun ne hissedeceğini ve düşüneceğini kontrol etme isteği olarak da tanımlanabilir (Barber ve ark. 1994,2005). İzleme anababanın çocuğun davranışlarını rehberlik ve denetim yoluyla düzenleme ve uyumunu sağlama çabası iken, psikolojik kontrol anababanın çocuğun gelişen psikolojik özerkliğini kısıtlamak, çocuğun anababaya bağımlılığını korumak

ve ilişkideki gücü korumaya yardım etmek için anababanın güdülenmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk düşüncelerini ifade etmek istediğinde anababanın kesmesi, duyguların hiçe sayılması, kişisel saldırı (anababa çocuğu aile sorunları için suçlar), sevgiyi esirgeme (anababa çocuğu kuralara uymazsa sevmemekle tehdit eder), tutarsız duygusal davranışlar psikolojik kontrol örnekleridir (Smetana ve Daddis 2002). Bu davranışlar çocuk ve anababa arasındaki duygusal bağların bozulması ve bu nedenle bağımsız bir kendilik ve kimlik duygusunun gelişmemesi ile ilişkilidir (Barber ve Harmon 2002).

Anababa davranış kontrolü genellikle anababanın kurallar koyması, düzenlemesi ve çocuğu için sınırlamalar getirmesine işaret eder (Shek 2008). Anababanın ergen çocuğunun nereye gideceğini ya da ne yapacağını bilmesi için izin istemesinin derecesi olarak da tanımlanmaktadır (Kerr ve Stattin 2000). Çocuğun davranışlarını izleme, onun hakkında bilgi sahibi olma, kural koyma davranışsal kontrol örneklerindedir (Barber 1996). Davranış kontrolü çocuk ve ergenin antisosyal davranışları ile negatif ilişkilidir. Denetlenmeyen çocuklar risk alma ve sapkın davranışlara cesaretlendiren akranlarından daha kolay etkilenmektedir. Davranışsal kontrolün akranlarla ilişkiyi etkileme yoluyla antisosyal davranışlara karşı koruyucu etkisi birçok çalışmada belirtilmiştir (Barber ve ark. 2005).

Kontrol eğer anababanın katılımına, net kurallar oluşturmasına işaret ediyorsa (davranışsal kontrol) olumlu, çocuğun psikolojik yaşamına zorla müdahale etmeyi içeriyorsa (psikolojik kontrol) olumsuz olarak görülmektedir (Barber ve ark. 1994, Grolnick ve ark.2008).

Anababa İzlemesi ve Ergenlik Döneminde Sorun Davranışlar

Bu bölümde izleme ve izleme yolları ile ilgili araştırmalar, sağlıklı ergen gelişimi üzerindeki etkilerine değinilerek özetlenmektedir. İzleme konusunda yapılan araştırmalar genellikle

ergenlik döneminde ortaya çıkabilecek sorun davranışlar ile izleme ilişkisi ve önleme çalışmaları kapsamında ele alınmaktadır. Alan yazında anababa izlemesi riskli davranışlar (Crosby ve ark.2002), suç davranışları ve antisosyal davranışlar (Borawski ve ark.2003,Caldwell ve ark.2006), saldırgan ve yıkıcı davranışlar, alkol ve madde kullanımı (Beck ve ark.1999, Pasch 2007) ile ilişkili bulunmuştur.Crosby ve arkadaşları (2002), 14-18 yaşında düşük gelirli Afrika kökenli Amerikalı kız ergenlerin katıldığı bir araştırmada, ergenlerin anababa izlemesini zayıf algılaması ve hamile kalma arasında ilişki bulunmuştur. Hayes ve arkadaşları (2004) çalışmalarında benzer şekilde anababa izlemesi ve artan riskli davranışlar üzerinde durmuşlardır. Ergenlere net kurallar sunulduğunda, etkinlikleri hakkında sorular sorulduğunda ve ergenler anababaları ile daha az çatışma algıladıklarında, davranış sorunları, madde kullanımını ve alkol kullanımını azalmaktadır.

Anababa izlemesine yönelik zayıf algılama cinsel davranışlar, madde kullanımı, uyuşturucu ticareti, okuldan kaçma ve şiddet davranışları gibi birçok riskli davranışa katılma ile de ilişkilidir (Chilcoat ve Anthony 1996,Li ve ark.2000a). Anababa izlemesini düşük olarak algılayan ergenler, orta ya da yüksek düzeyde algılayanlara göre daha yüksek düzeyde riskli davranışta (korunmadan cinsel ilişki, uyuşturucu madde kullanımı) bulunmaktadır (Li ve ark. 2000a). 8-10 yaşlarındaki 926 ergen ile yapılan çalışmada, düşük anababa izlemesine sahip çocuklar erken yaşlarda madde kullanımı göstermiştir (Chilcoat ve Anthony 1996). 9-15 yaşlarında 383 Afrika kökenli Amerikalı ergenlerden 4 yıllık bir boylamsal çalışma sonucunda sağlanan veriler, ergenlerin algıladığı anababa izlemesinin zaman içerisinde değişmeden kaldığını göstermiştir (Li ve ark. 2000b). Başka bir çalışmada ise daha az izleme algılayan ergenlerin ilerdeki risk davranışlarına katılma olasılıkları yüksek bulunmuştur (Yu ve ark.2006).

Ergenlerin alkol kullanımında anababa izlemesi-

nin etkisinin incelendiği çalışmalarda, çocukların anababalığa ilişkin algısının zaman içindeki alkol kullanımını etkilediği görülmüştür. Daha fazla anababa izlemesi, daha sık anababa çocuk iletişimi, düşük düzeyde alkol kullanımı ile ilişkilidir (Pasch 2007). Alkol kullanmayan gençlerin anababaları alkol kullananların anababalarına göre ergenin serbest zamanlarını nasıl geçirdiğini daha çok izlemektedir (Beck ve ark.1999).

Anababa izlemesi ve suç ilişkisine yönelik yapılan çalışmalardan birinde, ergenlerin anababa izlemesinin olmadığına ilişkin algısı suça karışma ile dolaylı olarak ilişkili gözükmemektedir (Caldwell ve ark. 2006). Başka bir çalışmada, kendini açma ve suça yönelik etkinlikler arasındaki ilişki anababa desteğini daha çok sağlayan ailelerde, daha az sağlayan ailelere göre daha güçlü bulunmuştur (Keijsers ve ark.2009). Çocuğun okul başarısı ve izleme arasındaki ilişki değerlendirildiğinde ise, araştırma sonuçlarına göre, az izlenen erkek çocuklar düşük okul başarısına sahipken, anababa izlemesi okul başarısı, çocuğun okul yeterlilikleri hakkındaki algısı ve anababanın çocuğunun öğrenme sorunlarını değerlendirmesi ile ilişkilidir (Crouter ve ark. 1990).

Araştırmacılar (Barnes ve Farrell 1992, Crosby ve ark. 2002, Li ve ark. 2000b, Pasch 2007,Steinberg ve ark.1994), ergenin anababa izlemesine ilişkin artan algısının risk davranışlarından, sorun davranışlardan, madde kullanımından korumak için önemli bir öncül olduğunu belirtmişlerdir. Li ve arkadaşlarına (2000b) göre, sağlıklı ilgili risk davranışlarını azaltmada (hem çocuğun hayatında belirli bir anda, hem de zaman içerisinde kalabalık bir genç topluluğunda) anababa izlemesi önemlidir. Anababa desteği ve izlemenin üst düzeyleri ergenin alkol kullanımı ve daha genel sapkın davranışları önlemede (Barnes ve Farrell 1992), uyuşturucu kullanımını engellemede ve uyuşturucu kullanımını iyileştirmede etkili bir araçtır (Steinberg ve ark. 1994). Genel olarak anababa izlemesine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde izlemenin pek çok riskli, antisosyal davranışın önlenmesinde önemli bir de-

ğişken olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Türkiye’de İzleme Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Türkiye’de anababa izlemesi ve izleme yollarına ilişkin sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırmaların çoğunun çeşitli psikolojik kavramlar çerçevesinde anababalık stilleri üzerine yapıldığı görülmektedir. Anababa izlemesine ilişkin bulgular çoğunlukla anababa izlemesi, anababa nitelikleri, anababa denetimi, anababa kontrolü gibi kavramların çalışıldığı araştırmalarda göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmaların bir bölümü izleme (Bayraktar 2009) ve denetim/kontrol (Özen 2006) ile zorbalık arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Uludağlı ve Sayıl (2009) ise çalışmalarında ergenin risk alma davranışları ile izleme ve ergene rehberlik etmenin olumsuz yönde ilişkili olduğunu belirtmektedir.

İzleme konusunda yapılan diğer çalışmalar değerlendirildiğinde Aksoy ve arkadaşları (2008), Kaner (2002) ve Kındap ve arkadaşlarının(2008) çalışmalarında alanyazındaki diğer pek çok çalışmaya benzer şekilde kızların erkeklere göre daha çok izlendiğini ve daha çok kontrol algıladıklarını belirlemişlerdir. Çetin’in (2010) bulgularında da anne ve babaların ergenlik dönemindeki kız çocuklarını erkek çocuklardan daha çok izledikleri görülmektedir. Anneler babalara göre hem kız çocuklarını, hem erkek çocuklarını daha çok izlemektedir. Ergenin cinsiyeti açısından bakıldığında kız ergenlerin kendini anne ve babaya daha çok açtığı görülmektedir. Benzer bulgular Aker’in (1996) ve Ekebaş’ın (1994) çalışmalarında da göze çarpmaktadır. Liseye devam eden kız öğrenciler kendilerini erkek öğrencilerden daha çok açmaktadır (Aker 1996, Ekebaş 1994) ve kız öğrenciler anneye ve aynı cinsiyetten yakın arkadaşına erkeklere göre daha çok açılmaktadır. Kızlar düşünce ve görüşler, okul, aile, cinsellik, kişilik, zevk ve ilgiler konularında kendilerini erkek öğrencilerden daha fazla açmaktadırlar (Aker 1996).

Alanyazında kontrol ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, kontrol kavramının çoğunlukla Anababa Bağlanma Ölçeği (Kapçı ve Küçükler 2006), Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği (Sümer ve Güngör 1999), Anababa Tutum Ölçeği (Yılmaz 2000) gibi ölçeklerin denetim/kontrol alt boyutunda yer aldığı ve kontrol kavramının araştırmalarda bu ölçeklerin içerisinde değerlendirildiği görülmektedir. Kontrol/denetleme boyutu aşırı koruma, bağımsızlığı desteklememe, aşırı kontrol etme, sınırlama, disiplin kavramları ile açıklanmaktadır (Kapçı ve Küçükler 2006, Sümer ve Güngör 1999 ve Yılmaz 2000). Yapılan çalışmalar bu boyutlar dikkate alınarak incelendiğinde Sümer ve Güngör (1999) anne ve babadan algılanan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrolün bağlanma stilleri ile ilişkisini bulmuştur.

Araştırmalarda anne ve babadan algılanan kontrol/denetleme açısından farklılıklar bulunmuştur. Yılmaz’ın (2007) göre anneden ve babadan algılanan kontrol/denetleme cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Kız çocuğa sahip anneler erkek çocuğa sahip annelere göre daha çok kontrol/denetleme tutumuna sahiptirler. Aynı zamanda annelerin eğitim düzeyi de algılanan kontrol üzerinde etkili bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarını denetleme ve kontrol davranışlarında çocukların algısına göre artış görülmektedir (Özdemir 2009).

Kontrol kavramına ilişkin yapılan çalışmalar psikolojik ve davranışsal kontrol boyutlarında değerlendirildiğinde, Sayıl ve Kındap (2010) psikolojik kontrol boyutları ve diğer anababa davranışları arasında ilişki bulmuşlardır. Ergenin nerede, kimlerle ne yapıyor olduğu bilgisine sahip olma ve ergeni uzaktan gözetim ve denetim altında tutma gibi olumlu kontrol stratejilerinin anne-baba tarafından daha sık kullanıldığını düşünen ergenlerin daha az psikolojik kontrol algıladıkları görülmüştür. Kındap ve arkadaşlarına (2008) göre ise hem kızlarda hem erkeklerde anneden algılanan davranışsal kontrol benlik değerini artırmakta, buna karşın psikolojik kontrolün benlik değeriyle ilişkisi bulunmamaktadır.

Araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’de yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun anababalığın tutum boyutu ile ilişkili olduğu, anababalık stillerinin farklı değişkenlerle ilişkilerinin incelendiği görülmektedir. Çalışmalarda çoğunlukla ergenlerin bildirimlerinden ve ardından annelerden elde edilen bildirimlerden yararlanıldığı göze çarpmaktadır. İzleme ve izleme yollarına ilişkin doğrudan yapılan sayılı çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalarda da ergen bildirimlerinin öncelikli veri kaynağı olduğu gözlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu yazıda anababalık ile ilgili temel kavramlar özetlenmeye çalışılmış ve son yıllarda sağlıklı ergen gelişimi üzerinde etkisi vurgulanan anababa izlemesi ve izleme yolları kavramsal olarak incelenmiştir. Anababalık ile ilgili çalışmalar yürütülürken stiller ve uygulamalar arasında ayırım yapmak ve bu kavramların ergen gelişimi üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak incelemek önemli görülmektedir. Ülkemizde anababalık ile ilişkili yapılan çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla anababa stilleri üzerinde durulduğu, bir diğer değişle anababanın gelişim sürecinde çocuğuna yönelik oluşturduğu duygusal ortamların ve tutumların incelendiği görülmektedir. Bununla birlikte anababa uygulamalarının ve özellikle anababa izlemesinin ergen gelişimi üzerindeki etkileri de kaçınılmazdır. Anababalık stillerindeki farklılıklar anababalık uygulamaları olarak kabul edilen anababa izlemesini de etkileyecektir. Çalışmalarda bu farklılıkların göz önünde bulundurulması ve uygulamaların da ayrıntılı olarak incelenmesi alanyazına katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte izleme ve izleme yollarına ilişkin yapılacak sonraki çalışmalarda anababalık stilleri ve izleme arasındaki ilişkilerin incelenmesi de önemlidir.

Alanyazın incelendiğinde ülkemizde anababa izlemesine yönelik sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Bayraktar2009, Çetin 2010, Kındap ve ark. 2008, Uludağlı ve Sayıl2009). Bu

çalışmalar çoğunlukla ergenlik dönemine yoğunlaşmaktadırlar. Dolayısı ile anababa izlemesi ve izleme yolları ile ilgili gelişimsel dönemlerin özelliklerini dikkate alarak inceleyecek boylamal çalışmaların önemli katkıları olacaktır. Anababa izlemesi önleme çalışmalarında oldukça önemlidir. (DiClemete ve ark. 2001, Dishion ve McMahon 1998). Yapılan çalışmalar anababa izlemesi ve izleme yollarına ilişkin elde edilecek olan verilerin çocukluk ve ergenlik yıllarında riskli davranışlar ve suç davranışlarına yönelmeyi engellemede önemli olacağını göstermektedir. Anababalık öğrenilen bir beceridir ve zaman zaman anababalığın öğrenilebilmesi için eğitimlere gereksinim duyulmaktadır. Anababalık kavramları, izleme ve izleme yollarına ilişkin elde edilmiş veriler anababa eğitim programlarında kullanıldığında anababaların çocuk yetiştirme süreçlerine katkı sağlanmış olacaktır. Anababa izlemesi ve anababanın sahip olduğu bilgiler değerlendirildiğinde bu bilgilerin en çok çocuğun kendisinden alındığı görülmektedir. Anababa izlemesinde çocuğun bilgiyi paylaşmadaki istekliliği anababanın sahip olduğu bilgileri de etkileyecektir. Kerr ve Stattin (2000) tarafından bilgiyi yordayan en önemli yolun çocuğun kendini açması olduğu belirtilmekle birlikte, çocuğun kendini açmasında etkili olan etkenlerinde ayrıntılı olarak incelenmesi de yararlı olacaktır. Hangi çocuklar kendini açmaktadır? Anababa ve çocuk ilişkisinde kendini açmayı etkileyen faktörler nelerdir? Kendini açma stratejileri ne zaman kullanılmaktadır? gibi soruların araştırılması anababa izlemesini daha etkili hale getirmek ve anababaların izleme stratejileri geliştirmelerine katkı sağlaması açısından önemli görülmektedir.

İzleme ile ilgili yapılan tanımlamalar genel olarak değerlendirildiğinde, anababanın ergenin günlük etkinlikleri, ne yaptığı, kimlerle olduğu konusunda sahip olunan bilgiye odaklandığı görülmektedir. Bununla birlikte farklı çalışmalarda izlemenin farklı yönleri değerlendirilmektedir. Kerr ve Stattin (2000) sahip olunan bilginin hangi yollarla edinildiği üzerinde dururken, Wai-

ÇETİN VE ÇOK

zenhofer ve arkadaşları (2004), izlemede bilginin kimlerden edinildiği üzerine odaklanmış ve başkalarından bilgi toplama çabasını etkin bir süreç olarak tanımlamıştır. Hayes ve arkadaşları (2004) ise, ergenin izlenmesini süreç açısından değerlendirmiş ve ergen bir etkinlikte bulunmadan önceki ve bulunduktan sonraki süreçlere değinmiştir. Bu çalışmalardan izlemenin farklı yönlerinin ergenin günlük hayatına ilişkin bilgi edinmedeki etkileri üzerinde durulması gereği görülmektedir.

Genel olarak anababalık stilleri, uygulamaları ve anababa izlemesine bakıldığında, bu kavramların birbirinden kesin çizgilerle ayrılması mümkün olmayan, birbirlerini etkileyen ve etkilenen bir yapı içerisinde oldukları gözlenmektedir. Ülkemizde bu kavramların ayrıntıları ile incelenmesi, kültürel modellerin ortaya konulması ve kültürel farklılıkların incelenmesi, anababalık becerilerinin geliştirilmesine ve sağlıklı çocuk ve ergen gelişimine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Aker Ç (1996) Lise öğrencilerinin kendini açma davranışlarının kaygı düzeyleri ile cinsiyetleri açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy AB, Kahraman ÖG, Kılıç Ş (2008). Ebeveynlerin algıladıkları ebeveyn izleme ve destek davranışları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 9(15):1-14.
- Barber BK (1996) Parental psychological control: revisiting a neglect construct. *Child Dev* 67(6):3296-3319.
- Barber BK (2002) Reintroducing Parental Psychological Control. *Intrusive Parenting: How Psychological Control Affects Children and Adolescents* içinde, Barber BK (ed.).APA, Washington, s:3-13.
- Barber BK, Olsen JA, Shagle SC (1994) Associations between parental psychological control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Dev* 65(4):1120-1136.
- Barber BK, Stolz HE, Olsen JA (2005). Parental support, psychological control and behavioral control: assessing relevance across time, culture and method. *Monogr Soc Res Child Dev* 70(4):1-137.
- Barber BK, Harmon EL (2002) Violation The Self: Parental Psychological Control Of Children And Adolescents. *Intrusive Parenting: How Psychological Control Affects Children and Adolescents* içinde, Barber BK(ed.). APA: Washington, s:15-51.
- Barnes, G, Farrell, M.P. (1992) Parental support and control as predictors of adolescent drinking, Delinquency and related problem behaviors. *J Marriage Fam* 54:763-776.
- Bayraktar F (2009) Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: Bütüncül bir model önerisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Beck KH, Shattuck T, Haynie D ve ark(1999) Association between parent awareness, monitoring, enforcement and adolescent involvement with alcohol. *Health Educ Res* 14(6):765-775.
- Berk LE (2006) *Child Development. (7th edition)*.Pearson Education, Boston.
- Borawski EA, Levers-Landis CE, Lovegreen LD ve ark (2003) Parental monitoring, negotiated unsupervised time and parental trust: the role of perceived parenting practices in adolescent health risk behavior. *J Adolesc Health* 33:33-60.
- Caldwell RM, Beutler LE, Ross SA ve ark. (2006) Brief report: an examination of the relationships between parental monitoring, self-esteem and delinquency among Mexican American male adolescents. *J Adolesc* 29:459-464.
- Chilcoat HD, Anthony JC (1996) Impact of parental monitoring on initiation of drug use through late childhood. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 35(1):91-100.
- Cobb NJ (2007) *Adolescence: Continuity, Change and Diversity. (6th edition)*. McGraw Hill Companies, New York.
- Crouter AC, Head MR (2008) Parental Monitoring and Knowledge of Children. *Handbook of Parenting. Volume 3 Being and Becoming a Parent* içinde, Bornstein MH (ed). Lawrence Erlbaum Associates Publisher, New Jersey, s: 461-481.
- Crouter AC, Helms-Erikson, H, Updegraff K ve ark (1999) Conditions underlying parents' knowledge about children's daily lives in middle childhood: Between and within family comparisons. *Child*

Dev 70(1):246-259.

Crouter AC, MacDermid, SM, McHale SM ve ark. (1990) Parental monitoring and perceptions of children's school performance and conduct in dual and single earner families. *Dev Psychol* 26(4):649-657.

Crosby RA, DiClimate RJ, Wingood, GM ve ark (2002) Low parental monitoring predicts subsequent pregnancy among African-American adolescent females. *J Pediatr Adolesc Gynecol* 15:43-46.

Çetin, H. (2010) *Anababaların Ortaöğretime Devam Eden Çocuklarını (Ergenleri) İzlemeleri ve İzleme Yolları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.*

Darling N, Cumsille P, Caldwell, LL ve ark (2006). Predictors of adolescents' disclosure to parents and perceived parental knowledge: between and within person differences. *J Youth Adoles* 35(4):667-678.

Darling N, Steinberg L (1993) Parenting style as context: an integrative model. *Psychol Bull* 113(3):487-496.

DiClemete RJ, Wingood GM, Crosby R ve ark (2001). Parental monitoring: association with adolescents' risk behaviors. *Am Acad Pediatr* 107:1363-1368.

Dishion TJ ve McMahon RJ (1998) Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: a conceptual and empirical formulation. *Clin Child Fam Psychol Rev* 1(1):61-75.

Ekebaş M (1994) Lise son sınıf öğrencilerinin kendini açma davranışlarının cinsiyet ve kendini gerçekleştirme düzeyleri açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*

Fletcher AC, Steinberg L, Williams-Wheeler M (2004) Parental influences on adolescent problem behavior: revisiting Stattin and Kerr. *Child Dev* 75(3):781-796.

Forehand R, Jones DJ (2002) The Stability of parenting: a longitudinal analysis of inner-city African-American mothers. *J Child Fam Stud* 11(4):455-467.

Finkenauer C, Frijns T, Engels RCME ve ark (2005) Perceiving concealment in relationships between parents and adolescents: links with parental behavior. *Pers Relationship* 12:387-406.

Frijns T, Keijsers L, Branje S ve ark (2010) What parents don't know and how it may affect their children: qualifying the disclosure-adjustment link. *J Adolesc* 33:261-270.

Grolnick WS, Beiswenger KL, Price CE (2008) *Stepping Up Without Overstepping: Disentangling Parenting Dimensions And Their Implications for Adolescent Adjustment. What Can Parents Do? New Insight into The Role of Parents in Adolescent Problem Behavior içinde, Kerr M, Stattin H, Engels R (eds). John Wiley & Sons, England, s:213-237.*

Hayes L, Hudson L, Matthews J (2004) Parental monitoring behaviors: a model of rules, supervision and conflict. *Behav Ther* 35:587-604.

Hayes L, Hudson L, Matthews J (2007) Understanding parental monitoring through analysis of monitoring episodes in context. *Int J Behav Consult Ther* 3(1):96-108.

Hoghugh M (2004) *Parenting-An Introduction. Handbook of Parenting: Theory and Research for Practice içinde, Hoghugh M, Long N (eds). SAGE Publications, London s: 1-18.*

Kaner S (2002) *Anababa denetimleriyle ergenlerin suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. 1. Ulusal çocuk ve suç: nedenler ve önleme çalışmaları sempozyumu, A.Ü. ATAUM Bildiri Kitabı, Adalet Bakanlığı, Ankara, s:22.*

Kapçı EG, Küçüker S (2006) *Anababaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerin değerlendirilmesi. Türk Psikiyatri Dergisi* 17(4):286-295.

Keijsers L, Branje SJT, VanderValk IE ve ark (2010) Reciprocal effects between parental solicitation, parental control, adolescent disclosure and adolescent delinquency. *J Res Adolesc* 20(1):88-13.

Keijsers L, Frijns T, Branje, SJT ve ark (2009) Developmental links of adolescent disclosure, parental solicitation and control with delinquency: Moderation by parental support. *Dev Psychol* 45(5):1314-1327.

Kerr M, Stattin H (2000) What parents know, how they know it and several forms of adolescents adjustment, further support of a reinterpretation of monitoring. *Dev Psychol* 36(3):366-380.

Kerr M, Stattin H, Biesecker G ve ark (2003). *Relationship with Parents and Peers in Adolescence. Handbook of Psychology: Deve-*

ÇETİN VE ÇOK

- lopmental Psychology, Volume 6. İçinde, Lerner RM, Easterbrooks, MA, Mistry J (eds), NJ: John Wiley & Sons, Hoboken, s: 395-422.
- Kerr M, Stattin H, Burk WJ (2010) A reinterpretation of parental monitoring in longitudinal perspective. *J Res Adolesc* 20(1):39-64.
- Kerr M, Stattin H, Trost K (1999) To know you is to trust you: parents' trust is rooted in child disclosure of information. *J Adolesc* 22:737-752.
- Kerns KA, Aspelmeier JE, Gentzler AL ve ark (2001) Parent child attachment and monitoring in middle childhood. *J Fam Psychol* 15(1):69-81.
- Kındap Y, Sayıl M, Kumru A (2008) Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi* 23(61):92-107.
- Laird RD, Pettit GS, Dodge KA ve ark (2003) Change in parents' monitoring knowledge: links with parenting, relationship quality, adolescent beliefs and antisocial behavior. *Soc Dev* 12(3):401-419.
- Li X, Feigelman S, Stanton B (2000a) Perceived parental monitoring and health risk behaviors among urban low income African American children and adolescents. *J Adolesc Health* 27:43-38.
- Li X, Stanton B, Feigelman S (2000b) Impact of perceived parental monitoring on adolescent risk behavior over 4 years. *J Adolesc Health* 27:49-56.
- Özdemir Y (2009) Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin anababanın çocuk yetiştirme stilleri açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Özen DŞ (2006) Ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 21(58):77-94.
- Pasch KE (2007) Parenting practices and early adolescent alcohol use in urban, ethnically diverse youth. *Doctor of Philosophy, The Faculty of the Graduate School of the University of Minnesota, Minnesota.*
- Pettit GS, Laird RD, Dodge KA ve ark (2001) Antecedents of behavior problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Dev* 72:583- 598.
- Sayıl M ve Kındap Y (2010) Ergenin anne-babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Yazıları* 13(25):62-71.
- Schaffer HR (1997) *Social development. Blackwell Publishers, USA*
- Shek DTL (2008) Parental behavioral control and parent-child relational quality predictors of perceived parental knowledge in Chinese adolescents in Hong Kong. *Am J Fam Ther* 36:332-343.
- Smetana JG, Daddis C (2002) Domain specific antecedents of parental psychological control and monitoring: The role of parenting beliefs and practices. *Child Dev* 73:563-580.
- Stattin H, Kerr M (2000) Parental monitoring: reinterpretation. *Child Dev* 71(4):1072-1085.
- Steinberg L, Fletcher A, Darling N (1994) Parental monitoring and peer influences on adolescent substance use. *Am Acad Pediatr* 93:1060-1064.
- Sümer N, Güngör D (1999) Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 14(44):35-58.
- Tilton-Weaver LC, Marshall SK (2008) Adolescents' Agency in Information Management. *What Can Parents Do? New Insight into The Role of Parents in Adolescent Problem Behavior* içinde, Kerr M, Stattin H, Engels R (eds). John Wiley & Sons, England, s:12-41.
- Uludağlı NP, Sayıl M (2009) Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışları: ebeveyn ve akranların rolü. *Türk Psikoloji Yazıları* 12(23):14-24.
- Waizenhofer R N, Buchanan CM, Jackson-Newsom J (2004) Mothers' and fathers' knowledge of adolescents' daily activities: its sources and its links with adolescent adjustment. *J Fam Psychol* 18(2):348-360.
- Yılmaz A (2000) Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 7(3):160-172.
- Yılmaz Y (2007) Anne-Baba Tutumları ile ilköğretimin ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özberkliliğinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Yu S, Clemens R, Yang H ve ark (2006) Youth and parental perceptions of parental monitoring and parent-adolescent communication, youth depression and youth risk behaviors, *Soc Behav Pers* 34(10):1297-1310.